

Problematika starejših

na koprskem podeželju

IZVLEČEK

Na koprskem podeželju se prebivalstvo stara. Starostniki v občini Koper imajo na razpolago številne formalne oblike pomoči nevladnih organizacij in društev za starejše občane. Njihove usluge uporabljajo večinoma ljudje iz mesta in primestja. Dodatne pomoči so potrebni tudi starostniki s podeželja, ki pa najslabše razpolagajo z informacijami o možnostih oskrbe. Na podeželju bi bilo potrebno razvijati in spodbujati nove oblike pomoči (oskrbovana stanovanja na podeželju, mobilne oblike pomoči), ki bi pripomogle k dolgotrajnejšemu bivanju starostnikov v domačem kraju.

Ključne besede: Mestna občina Koper, staranje prebivalstva, oskrba starejših ljudi, oblike varstva, podeželje.

ABSTRACT

Problems of the Elderly in the Koper Countryside
A trend of population ageing can be observed in the Koper municipality. Elderly persons living in the Koper municipality can use various formal forms of assistance of several non-government organisations, but mainly to the benefit of citizens living in Koper and its outskirts. Elderly persons living in the countryside have less choice in terms of services for the elderly. It is necessary to develop and promote new forms of assistance, such as sheltered housing for the elderly in the countryside, mobile assistance and centres for the elderly in the periphery, enabling elderly citizens to live in their home environment for as long as possible.

Key words: Municipality of Koper, population ageing, care for the elderly, forms of care, countryside.

Avtorica besedila in fotografij:

KELI JERMAN, univ. dipl. geog., Oddelek za geografijo, Filozofska fakulteta Univerze v Ljubljani

E- pošta: keli.jerman@gmail.com

COBISS I.04 strokovni članek

Stanje prebivalstva je tema, ki je tesno povezana z aktualnimi političnimi, gospodarskimi, socialnimi in etičnimi vprašanji, saj je danes v Evropi skoraj štirikrat več starih ljudi, kot jih je bilo v času otroštva sedanjih najstarejših Evropejcev, v naslednjih letih pa se bo njihov delež še skoraj podvojil. Tudi v Sloveniji se daljša življenjska doba; v naslednjih letih bodo v zadnje življenjsko obdobje prišli najbolj številni letniki prebivalstva (5).

Demografska slika občine Koper

Število prebivalcev v Mestni občini Koper se je v preteklosti zelo spreminjalo. Do leta 1931 je prebivalstvo na območju današnje občine naraščalo, po tem letu pa se je število začelo zmanjševati. Eden izmed glavnih razlogov je bila gospodarska kriza v Trstu, zaradi česar so se ljudje izseljevali v čezmorske države. Odseljevanje se je nadaljevalo tudi po 1. svetovni vojni vse do velikih političnih sprememb po 2. svetovni vojni. V tem obdobju je bil poglobitveni motiv za odselitve slabo gospodarsko stanje v regiji. Ljudje so se odseljevali predvsem v druge italijanske pokrajine.

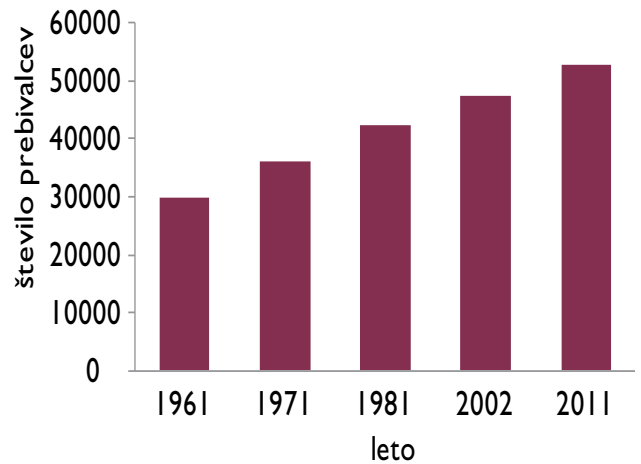
Po letu 1961 je postala občina Koper imigracijsko območje. Zaradi močnega priseljevanja tako iz drugih območij Slovenije kot tudi iz takratne Jugoslavije

se je na Koprskem število prebivalcev povečalo. Leta 1961 je štela koprška občina 29.932 prebivalcev, do leta 1971 je število prebivalcev naraslo na 36.009, leta 1981 pa so jih registrirali že 42.310 (3, 4, 5). Pozitivna rast števila prebivalstva se je nadaljevala tudi po letu 1990. Po popisu iz leta 2002 je imela občina Koper 47.539 prebivalcev, ob popisu leta 2011 pa je štela 52.700 prebivalcev (2, 6, 7).

Delež starega prebivalstva v Mestni občini Koper znaša 17 % vsega prebivalstva. Prebivalstvo v občini lahko opredelimo kot staro prebivalstvo.

Na območju občine Koper je bila leta 2009 in 2010 narejena raziskava o potrebah in ponudbi oskrbe za starejše prebivalstvo. Eden od namenov raziskave je bil ugotoviti razlike v dojemanju in uporabi različnih oblik oskrbe med prebivalci na podeželju, primestnim in mestnim območjem. Občina Koper je bila zaradi tega razdeljena na tri funkcijska območja: mesto, primestje in podeželje. Podeželje v občini Koper zavzema 68,2 % površine, vendar tu prebiva le 9,1 % prebivalcev. Poselitev podeželskega dela občine je torej zelo redka.

Skoraj v vseh obravnavanih naseljih na koprskem podeželju je razmerje med starim in mladim prebivalstvom v prid starega. Povprečna starost občanov je bila 42,3 let in tako višja od povprečne starosti prebivalcev Slovenije (41,3). Med prebivalci te občine je bilo število najstarejših, tako kot v večini sloven-

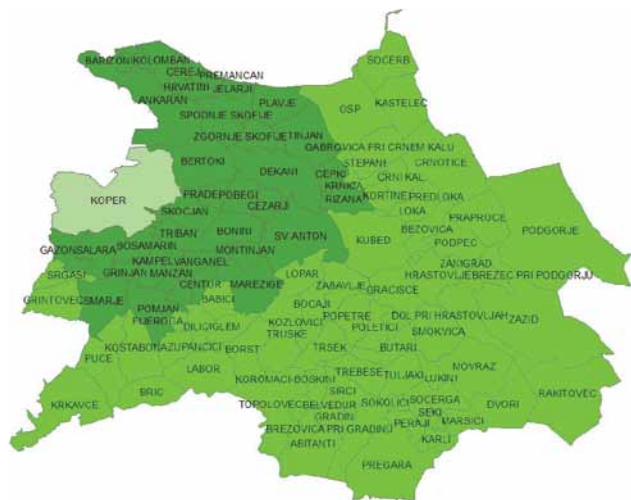
Slika 1: Število prebivalcev v občini Koper v izbranih letih (2, 3, 4, 5, 6, 7).

skih občin, višje od števila najmlajših: na 100 oseb, starih 0–14 let, je prebivalo 136 oseb starih 65 let ali več. Vrednost indeksa staranja je bila v občini višja od vrednosti tega indeksa za celotno Slovenijo (118). Povprečna starost prebivalcev Mestne občine Koper se v povprečju dviga hitreje kot v celotni Sloveniji (6).

Najvišji delež (30–60 %) starejšega prebivalstva imajo naselja na podeželju (Podgorje, Črnotiče, Gabrovica pri Črnem Kalu, Predloka in Loka), pa tudi mesto Koper. Ta naselja imajo najvišje indekse staranja in najvišjo povprečno starost prebivalcev. V nasprotju z zaskrbljujočimi demografskimi kazalci v mestu in na podeželju pa se v primestju število prebivalcev povečuje. Naselja v tem pasu so imela najvišjo rast prebivalstva po letu 1991, imajo pa tudi najnižji delež starostnikov v občini (Kampel, Prade, Bošamarin, Manžan). Povečanje števila prebivalcev je bilo ugotovljeno tudi v nekaterih podeželskih naseljih, ki so do leta 1991 stagnirala ali celo odmirala (Labor, Boršt, Glem, Truške, Kozloviči, Bočaji, Popetre, Rižana).

Preglednica 1: Število, delež vsega in starega prebivalstva po funkcijskih območjih v Mestni občini Koper leta 2007 (2).

število prebivalstva			število starejših ljudi (nad 65 let)	
funkcijsko območje	število	delež (%)	število	delež od vsega prebivalstva v območju (%)
mesto	24658	48	4430	18,0
primestje	22055	42,9	3421	15,5
podeželje	4641	9,1	868	18,7

Legenda

- 1 podeželska naselja
- 2 suburbanizirana naselja
- 3 mesto

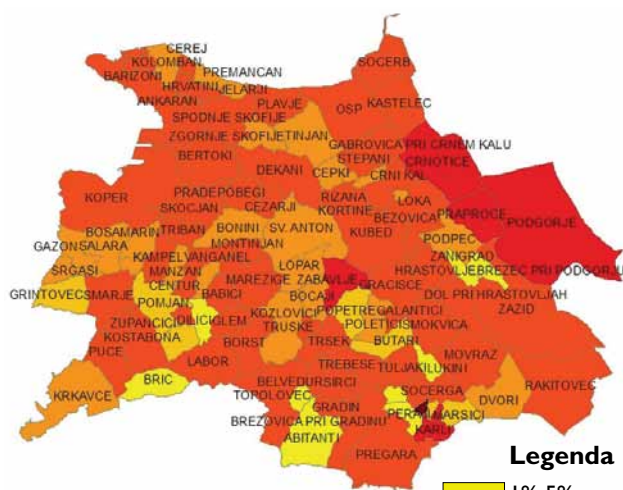
Vir: MOK, GURS
Avtorica: Keli Jerman

Slika 2: Funkcijska območja v Mestni občini Koper.

Potrebe in ponudba oskrbe za starejše prebivalstvo v občini Koper

Vlada Republike Slovenije je v zadnjih letih sprejela več dokumentov, s katerimi poizkuša odgovoriti na izzive, ki jih prinaša vse višji delež starejšega prebivalstva v naši družbi. Med najpomembnejšimi je Strategija varstva starejših oseb do leta 2010. Strategija si za cilj zastavlja zagotovitev socialne oskrbe na domu, zagotavljanje enakomernega dostopa do kakovostnih socialnih storitev in odgovornost posameznika, njegove družine, lokalne skupnosti ter države za kakovostno staranje prebivalstva v Sloveniji.

Z anketiranjem smo ugotovili, da so anketiranci s podeželja najmanj samostojni in potrebujejo največ dodatne pomoči. Le-ti pa imajo oddanih najmanj prošelj za sprejetje v domove, saj ne želijo zapuščati doma. Prav tako so tudi neinformirani glede različnih vrst oskrbe, ki so jim na razpolago v občini. O dodatni pomoči ne razmišljajo, ker si je ne bi mogli privoščiti. Ker so starostniki s podeželja najbolj odvisni od tuje pomoči, bi jim Mestna občina Koper morala približati čim več storitev, ki jih pogrešajo (trgovina, prostor za druženje).

Legenda

- 1%-5%
- 5,1%-10%
- 10,1%-15%
- 15,1%-30%
- 30,1%-60%
- 60,1%-70%

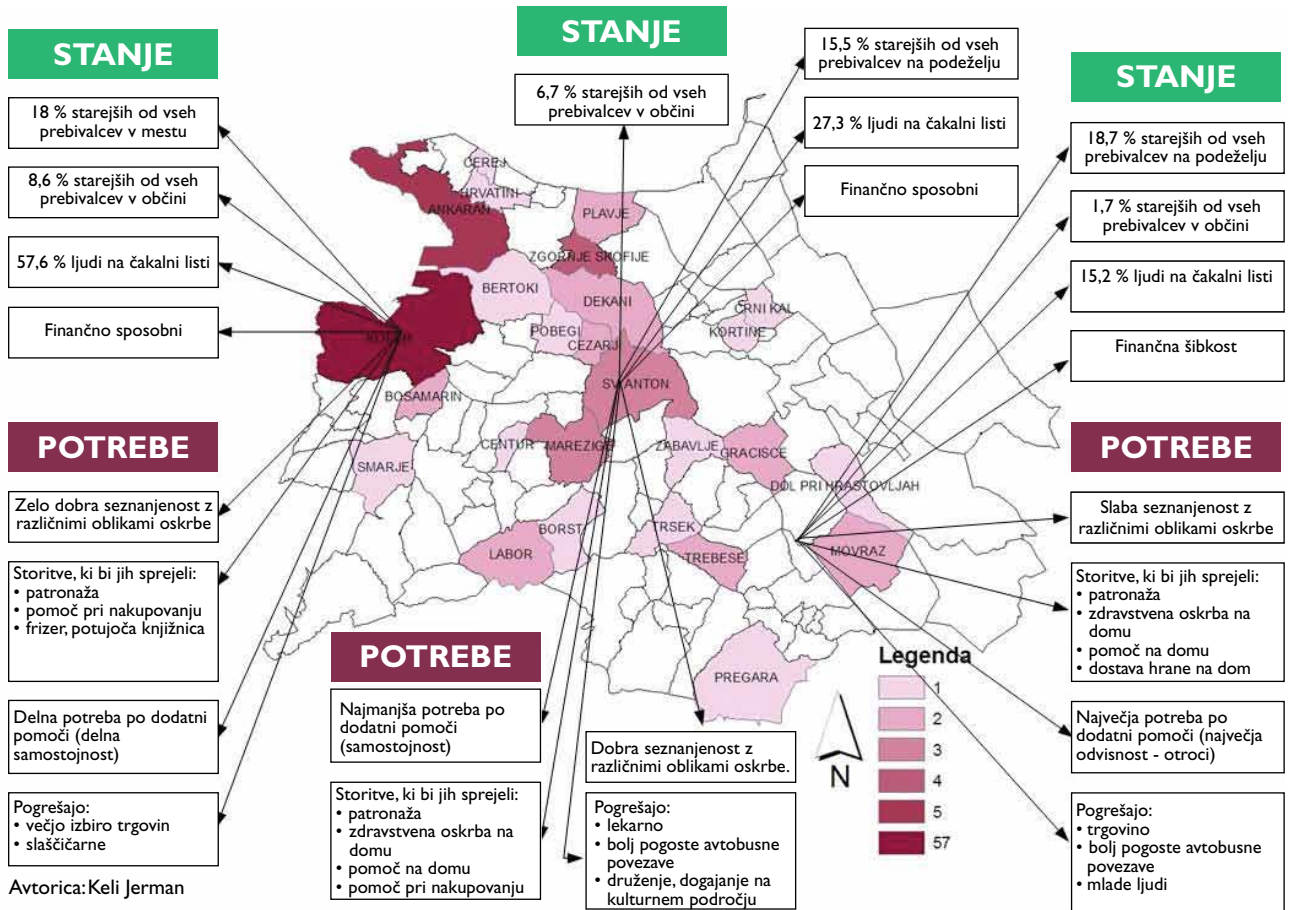
Vir: MOK, GURS
Avtorica: Keli Jerman

Slika 3: Delež starega prebivalstva v Mestni občini Koper po naseljih.

V mestnem okolju so bili anketiranci zelo dobro seznanjeni z različnimi storitvami in bi bili za te storitve pripravljeni v celoti plačati. Veliko število oddanih prošelj za sprejem v domove je iz mestnega okolja. To potrjujejo tudi anketiranci, ki so dejali, da razmišljajo o svoji prihodnosti in zaradi tega že prej pošljejo prošnjo za sprejem v dom upokojeencev.

Anketiranci iz primestja, kjer je tudi najnižji delež starostnikov glede na ostalo prebivalstvo na tem območju, so najbolj samostojni in še ne potrebujejo dodatne pomoči. Tudi anketiranci iz primestja so bili dobro seznanjeni z različnimi vrstami oskrbe v občini, vendar še vedno ne toliko kot tisti iz mesta. V primestnem območju so anketiranci bolj izpostavili potrebo po druženju in izobraževanju.

V občini Koper imajo starostniki pestro ponudbo storitev in ponudnikov. Najpomembnejša dejavnika na področju oskrbe starejših v občini sta Center za socialno delo Koper in Mestna občina Koper, ki zajemata največje število oskrbovancev in prevzemata vlogo povezovalcev med izvajalci in ponudniki oskrbe za starejše občane. Obstoječa mreža formalnih in neformalnih storitev in programov ne zagotavlja enakih možnosti vključevanja upravičencem glede na kraj, v katerem bivajo, saj imajo starostniki v mestnem okolju na razpolago več oblik oskrbe: institucionalizirano

Slika 4: Potrebe po dodatni pomoči starostnikov v občini Koper.

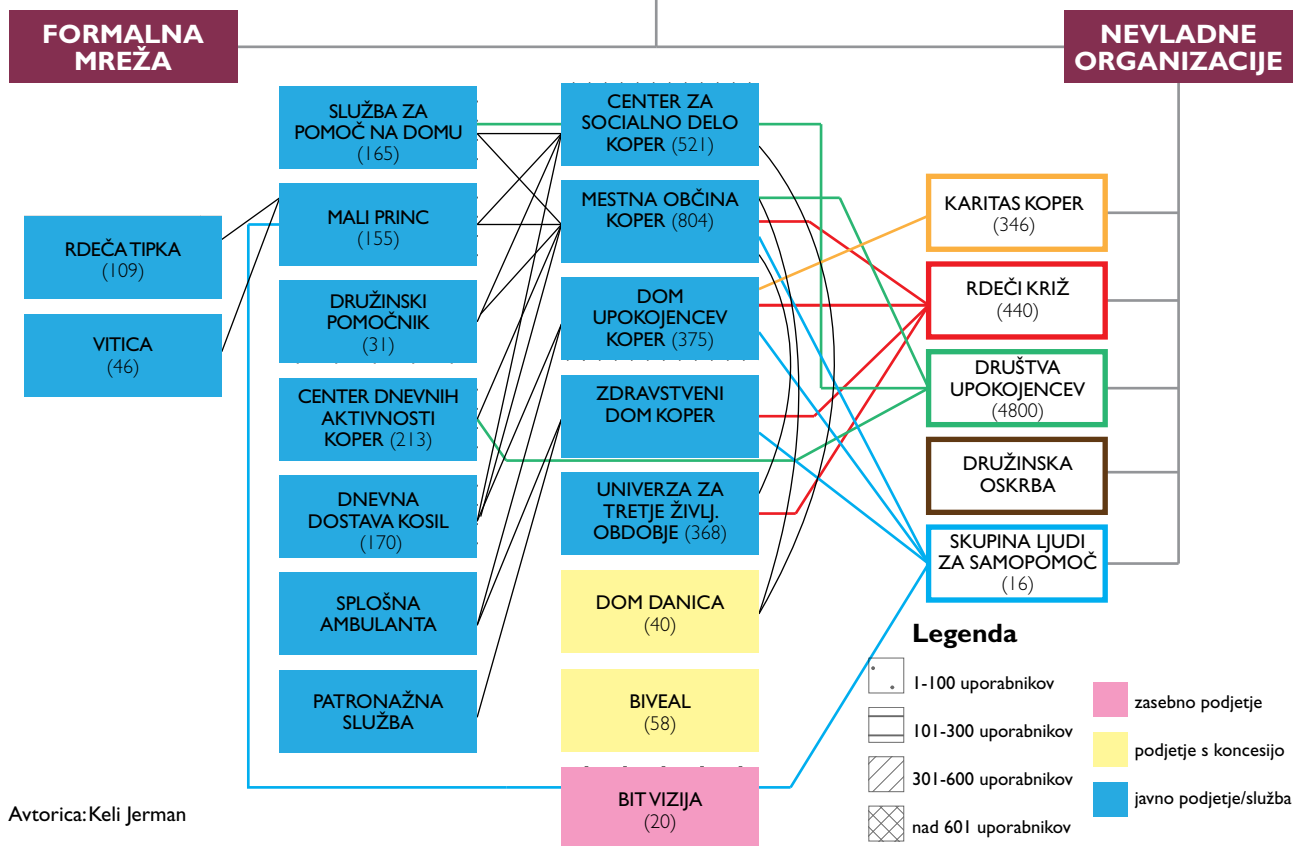
varstvo, zdravstveni dom, center dnevnih aktivnosti in univerzo za tretje življenjsko obdobje. Na podeželju so starostnikom ponujene različne storitve. Med njimi so v ospredju zdravstvene, nimajo pa možnosti institucionalnega varstva v obliki varovanih, oskrbovanih stanovanj ali dnevnih centrov. Tudi načrti za prihodnjo oskrbo starejšega prebivalstva v Mestni občini Koper ne vključujejo podeželskega območja, saj je novi dom upokoencev načrtovan v mestnem okolju.

Obstoječe storitve za starostnike niso povezane v enovit sistem. Težava je tudi slaba koordinacija med službami ter nepovezanost storitev. Problematična so predvsem nekatera zasebna podjetja in podjetja s koncesijo, ki ne želijo sodelovati z ostalimi izvajalci oskrbe starejših. So pa ta zelo pomembna za starostnike na podeželju, saj nudijo pomoč na domu. Rezultati raziskave so pokazali še eno vrzel v sistemu oskrbe starostnikov, in sicer premajhno sodelovanje z društvi upokoencev, ki združujejo največje število starostnikov v Mestni občini Koper.

Primeri in predlogi za oskrbo starostnikov na podeželju

V tujini so se problematike oskrbe starejših ljudi na podeželju začeli zavedati že pred nekaj leti. Država in lokalne skupnosti so začele razvijati alternativne oblike oskrbe starejših, ki spodbujajo ohranjanje starostnika v domačem okolju: oskrbovana stanovanja na podeželju, oskrbniške družine, hišne skupnosti, igrišča za starejše ljudi, krajevna medgeneracijska središča, občinska prevozna služba in podobno.

Ohranjanje posameznika v domačem okolju mora postati najpomembnejši namen programov skrbi za starejše osebe. V prakso bi moral priti koncept skupnostne skrbi, ki zagovarja bivanje in integriranje starostnika v domače okolje z lokalnim prebivalstvom. V primestnem območju, kjer so starostniki izpostavili potrebo po druženju in izobraževanju, bi se lahko v

OSKRBA STAREJŠIH V MO KOPER - PONUDNIKI STORITEV

Avtorica: Keli Jerman

Slika 5: Ponudniki storitev za starejše ljudi v Mestni občini Koper.

neizkoriščenih združnih domovih vzpostavili dnevni centri, ki bi lahko bili javnega ali zasebnega značaja. Čez dan bi potekale različne dejavnosti (pevski zbor, šivanje, družabne igre), imeli bi tudi možnost prehranjevanja (organizirano kosilo in večerja), tako da ne bi bilo potrebno voziti kosila iz mesta, s čimer bi se zmanjšali stroški dostave hrane.

Bolj problematično je podeželsko območje, kjer starostniki ne želijo zapuščati znanega okolja. Veliko starih istrskih hiš v vaseh na koprskem podeželju propada zaradi smrti lastnikov ali odselitve iz kraja. Prazne hiše bi lahko kupila občina ali pa zasebna podjetja (v tujini to opravljajo agencije, ki se ukvarjajo z adaptacijo domov za starejše osebe), jih obnovila in pripravila za bivanje starejših ljudi. Nudena bi jim bila medicinska in socialna pomoč ter varovanje na daljavo. Vsaka hiša bi imela svoj vrt, kjer bi se starejši lahko zaposlili čez dan, s čimer bi se zmanjšali stroški dostave hrane, spodbujalo bi se razvoj lokalnih oskrbnih verig, hkrati pa bi se tudi zmanjšalo obremenjevanje okolja.

Poleg oživljanja vasi na koprskem podeželju, ohranjanja prebivalstva v vaseh in preprečevanja izseljevanja ljudi v mesta bi lahko s takimi projekti tudi nudili zaposlitev domačinom. V projekte nujenja alternativnih oblik bivanja in oskrbe starejših oseb v naseljih na podeželju bi bili vključeni zainteresirani in strokovno usposobljeni domačini (zlasti ženske in mladi iskalci zaposlitve). S tem bi preprečili izseljevanje tudi srednje generacije. Nekatere storitve (prehranjevanje, druženje, oskrba starejših) bi lahko izvajale kmetije v naseljih kot dopolnilne dejavnosti.

Sklep

Povečevanje števila prebivalcev, zviševanje povprečne starosti občanov in povečevanje deleža starega prebivalstva so dejstva, s katerimi se bo morala Mestna občina Koper sistematsko spoprijeti. Najmanj samostojni starostniki, ki prihajajo s podeželskega okolja, imajo v občini na razpolago le institucionalizirano varstvo v mestu in primestju, kar pomeni, da so pri-

Slika 6: Opuščene istrske hiše bi lahko služile kot centri za bivanje starejših na koprskem podeželju (foto: Keli Jerman).

morani zapustiti domače okolje. V občini je na razpolago veliko storitev, ki podpirajo ohranjanje starostnika na domu, vendar ljudje s podeželja, ne glede na pestro ponudbo, teh storitev ne uporabljajo. Izvajalci bi se morali bolj osredotočiti na promocijo storitev na podeželju in oblikovati načrte za boljšo pokritost oskrbe v celotni koprski občini.

Na koprskem podeželju je smiselno ohranjati heterogeno strukturo prebivalstva predvsem zaradi ohranja

njanja vitalnosti vasi in preprečevanja demografskega in fizičnega propada vasi, pa tudi zaradi razvijanja tolerantnosti do socialnih in kulturnih razlik. Naloga Mestne občine Koper je torej sprejemanje ukrepov, ki bi starejšim ljudem omogočali nadaljnje bivanje v okolju, ki so ga vajeni, in v katerega so vključeni, hkrati pa nudenje vse potrebne pomoči, da bi lahko samostojno delovali; s tem bi spodbujali neodvisnost, dostopnost in omogočali starejšim ljudem, da polno sodelujejo v načrtovanju lastne oskrbe.

Viri in literatura

1. Malačič, J. 2003: Demografija: teorija, analiza, metode in modeli. Ljubljana.
2. Mestna občina Koper, 2010. Podatki o občini Koper (osebni vir, marec 2010).
3. Popis prebivalstva 1961.
Medmrežje: http://www.stat.si/publikacije/popisi/1961/1961_2_03.pdf (26. 7. 2011).
4. Popis prebivalstva 1971.
Medmrežje: http://www.stat.si/publikacije/popisi/1971/1971_3_01.pdf (26. 7. 2011).
5. Popis prebivalstva 1981.
Medmrežje: http://www.stat.si/publikacije/pub_popis_1981_Naselja_prebivalstvo.asp (26. 7. 2011).
6. Popis prebivalstva 2002.
Medmrežje: http://www.stat.si/popis2002/si/rezultati_naselja_prebivalstvo.asp?crka=K (26. 7. 2011).
7. Popis prebivalstva 2011. Statistični urad Republike Slovenije, Ministrstvo za notranje zadeve - Centralni register prebivalstva in Register tujcev.
8. Ramovš, J. 2003: Kakovostna starost: socialna gerontologija in gerontagogika. Ljubljana.